

Kabai Lóránt új verseskötete kétszeresen is illusztrálja, mit is érthetünk a közérzeti líra kifejezés alatt: a személyes pszichológiai állapot éppúgy állandó témája, mint a közhangulat. Utóbbi esetében persze legalább nagyjából de-

64 Förköli Gábor

LÉTTURISTA

Kabai Lóránt: *Moaré*

(*versek és fotók, 2018–2020*)

ciájukban leginkább fenyegetett csoportokkal azonosul, megint máskor pedig csupán egy azok közül, akiknek maradék életkedvét a kopott, zajos és szürke város maga alá temeti. Közérzeti líra ez abban az értelemben is, hogy a városok – elsősorban Budapest és Pozsony, ahol a költő néhány ösztöndíjas hetet tölthetett – a kötet szereplőivé lépnek elő. Már csak azért is, mivel a könyvben a szerző saját fotóiból összeálló képanyag a szöveggel egyenrangú, és a fényképek főszereplője az urbanus táj. A versek pusztán csak behelyezik a szemlélődő ént ebbe a háttérbe. A Duna-parti séták és töprengések költője, Kántor Péter nemrég örökre elköltözött kedves folyója mellől, és mintha most Kabai lépne a helyébe.

Fotó és szöveg között azonban nemcsak tematikus, hanem ontológiai és poétikai analógiát is felfedezhetünk. Fotózáskor a tárgy és a létrejövő látvány között közvetlen ok-okozati kapcsolat van, amelyet a fény és a rá érzékeny anyag találkozására biztosít. Minden ábrázoló művészet közül ezért talán a fotó a leginkább túlvilági. Ugyanis amikor a halott ember kísértetét árnyak nevezzük, azzal azt állítjuk, hogy a lelket a porhüvely anyagtalanságként képzeljük el. Ugyanolyan kapcsolatot feltételezünk tehát köztük, mint a fény és a hordozófelület között. Amikor Kabai fényképein Budapest és Pozsony utcáit látjuk, akkor ezek a városok önmaguk kísérteteinek tűnnek: nehéz elképzelni, hogy bármi funkciója lenne még ezeknek a lepusztult tereknek, ám a dokumentumerejük médium kétségtelenül bizonyítja, hogy egykor léteztek, talán még most is megvannak valahol. Ha a verseket olvassuk, akkor azt látjuk, hogy a lírai én kísértet a saját életében: átutazó, vagy ahogy maga a költő többször is megfogalmazza, turista (*mint egy idegen...; négy hete turista...*).

Sajnos ez az analógia a fényképek és a szövegek gyengeségeiben is tetten érhető. Némi malíciával azt is mondhatnánk, hogy málló vakolatot,

finiálnunk kellene azt a kollektívumot, amelyet a lírai én a maga borongós kedélyvilágával képvisel. Ez az azonban – szerencsére – nem könnyű feladat, mert a versekben megszólaló hang olykor az elégedetlen értelmi-ségi szerepébe helyezkedik, olykor az egziszten-

vigasztalan lépcsőházat fotózni éppolyan hálás feladat, mint biztos íráskészséggel deprimált hangulatokat festeni. A textúra izgalmasan komplex, leköti a tekintetet, és az aforizmagyanús szellemességek, a fásult cinizmus mögé rafináltan elbújtatott fájdalom is precízen rezonál a megfelelően huzalozott olvasóban. Kabai Lóránt fényképei ott tudnak erősek lenni, ahol a vizuális közhelyeket felülírja valamilyen szellemes megoldás, a kép szándékos túlexponálása, egy meglepő szög megtalálása. A versekben Kabai ugyanezt a szókincs és a grammatika határait feszegető kifejezésekkel éri el anélkül, hogy egy pillanattal is kiüresedettnek vagy nem helyénvalónak éreznék a nyelvi játékokat. Az olyan szavakért találták ki a költészetet, mint a „holtigszülés” (*magyarország kurva...*), és az olyan Tandorihoz méltó neologizmusért, amely ebben a verszárlatban olvasható: „nekem pedig sehogy sem sikerül / egyszerű emberré lennem. csak valószínűtlenedem” (*„nyers sötétet festve...*). Paradoxonokat, értékes jelentéstartalmakat tömörít a kötet tipográfiája is, például ebben a mondatban, ahol az elvárásainkat keresztülhúzó szó emelkedik ki a környezetéből, hangsúlyozva, hogy nemcsak az emlékezés, hanem a felejtés is kötelességünk néha: „ki fogja mindezt elfelejteni” (*koppant egy nagyot...*). Egy másik versben a kurzív a beszédhelyzet perspektíváját bizonytalanítja el; tudni kell hozzá, hogy Kabai egy darabig pultosként kereste a kenyerét – a szerzőt Facebookon követőknek ismerősek lehetnek a *#most_hallottam_a_kocsmában* hashtaggel ellátott abszurd ujjgyakorlatok. A versben annak a csaposnak a szemszögéből látjuk a bár vendégeit, aki maga sem tudja eldönteni, hogy a pult mögött elkülönülő kívülálló vagy maga is résztvevő: „itt állnak a gondolkodásukban megnyomorítottak, tartásukban / megtörték, életükből kisémmizettek szégyenkező sorai; velünk / szemben nyomul az »elit«, morális fogyatékosága, test- és konyhaszaga még a szánkat is befogja” (*egy söröző pultja mögül...*). A hirtelen nézőpontváltás nem csupán az elesettekkel való szolidaritás didaktikus kifejezése, hanem annak a kételynek is, hogy a lírai én megnyugtatóan talán senkihez sem tartozik. (Természetesen a kiemelés mindegyik példánál az eredetiből való.)

Kabai verseskötete visszahelyezi az ironikus idézőjelet, a kurzív betűt, a zárójeles közbevetést költői méltóságába. Érdekes ebből a szempontból még az a két vers, amely az „itthon” és az „otthon” szavak kölcsönösen egymásra utalt jelentéseit cserélik fel Pozsony és Budapest viszonylatában: mindkettő más okból otthonos, és más okból idegen (*pünkösdszűznap, keserű...; ...utolér és találkozom az...*). A Moaréban valahogy ezek a finom jelzések nem tűnnek modorosnak, tényleg segítenek a lírai ének más szemszögéből nézni magára, az olvasónak pedig feltárják, milyen az, amikor a vers visszaolvassa saját szövegét.

Működik a kis kötet rafinált szerkezete is. Mint ismert, a puha kötésű változaton kívül kemény borítóval, sőt díszdobozban is meg lehetett vásárolni. A *happy few*, akinek ez utóbbi változat jutott, a csomagolásban fűzetlen íveket találhat, így a versek sorrendjét szabadon variálhatja. De a
66 többi változatban is lehetőségünk van ide-oda lapozni a megadott lehetőségek szerint. A szövegek eredetileg kronologikus sorrendben követik egymást – az „itthoni”, budapesti depressziós hétköznapok után a pozsonyi ösztöndíjhoz kapcsolódó verseket olvashatunk, végül visszatérünk Magyarországra –, ennek a rendnek a szigorúságán viszont sokat enyhít az, hogy a lapszélekre nyomtatott dátumokat Kabai morzejelekkel kódolta. Elsőre feleslegesnek hathat ez a megoldás, de nyilván itt a közvetlenség illúziójának tudatos felfüggesztéséről van szó. Ha van bármilyen „élményanyag” a versek mögött, ahhoz csak kódokon keresztül férhetünk hozzá. (Aki kézbe veszi a könyvet, annak ajánlom, alaposan nézze meg a fülére nyomtatott vonalkódot is. Apró meglepetés vár rá.) A könyv tartalomjegyzéke és a versek mellé írt rövidítések alapján az időrendtől eltérő ciklusokba is rendezhetjük az egyes darabokat. Ezek a címkék – *zsuzsi könyve, anka könyve, családi kör, országház* stb. – segítenek abban is, hogy azonosítsuk a versek magánéleti és közéleti témáit.

Még az ilyen megoldásokkal szemben szkeptikus olvasó is meggyőződhet arról, hogy jóllehet nincsenek egymástól élesen elkülöníthető történet-szálak a könyvben, valahányszor kipróbálunk egy új sorrendet, ugyanannak a lírai folyamatnak más és más oldala tárul fel. Ugyanaz a vers több narratíva része is lehet, sőt előfordul, hogy több cselekményszál kereszteződésében találja magát. Nyilván a legegyszerűbb, amikor a vers a magánéleti válság és a közállapotok egybeesését demonstrálja, de amilyen megkerülhetetlenek ezek a kiszólások, éppolyan könnyű napirendre is térni felettük. Ugyanilyen egyszerű, de költői szempontból jobban kiaknázott fogás az, amikor a címkézés ugyanazt a párkapcsolati témáról szóló verset több női névhez is hozzárendeli. Ezzel a szerelmi kapcsolatokhoz természetesen az ismétlődés kényszerét, a történetek utólagos értelmezésének megkerülhetetlen sablonosságát, a forгатókönyvek recikálhatóságát társítja. Különös módon az egyik ilyen versnél Kabai lecseréli a kötet addigi homogén poétikáját, és szövege furcsa rigmussá válik, amelyben a lírai én így fogadkozik és átkozódik: „hideg napok, hideg helyek, nem kellett / már senkinek, sötét hetek, sötét nevek, benneteket / nem szeretlek, részeg éjek, részek napok, elegem van, / távozzatok!” (*hideg napok, hideg...*) A dacos újrakezdeni vágyás verse ez, stílusa szándékosan kissé irodalom alatti, inkább a folklórhoz, kántálásokra, rigmusokra emlékeztet. De van benne valami a régi magyar versből is, nekem Rimaynak ezeket a sorait idézte fel: „Udvar s irégy tiszték, tőlem távozzatok, / Ki hozzátok méltó, azzal lakozzatok” (*Sibi canit et Musis – Magának és a*

műsáknak énekel). A gyorsan pattogó rímek mindenesetre egyfajta mágiikus nyelvszemlélethez kapcsolják a verset: amit kimondunk, az úgy is lesz – a szöveg margóján feltüntetett két női név ennek a hiedelemnek a tarthatatlanságát, a nevekhez kapcsolt remények hiábavalóságát jelzik.

Sok ilyen apróságot említhetnénk még, amelyek amellettszól- 67
nak, hogy olyan költővel van dolgunk, aki tisztában van az elégikus beszédmód lehetőségeivel és korlátaival. Örömteli az is, hogy ma még lehet kiadót találni az ilyen öntörvényű koncepció megvalósításához. Mindez talán nem elég ahhoz, hogy a könyv különösebb meglepetést okozzon a Kabai-költészet ismerőinek, de arra igen, hogy érdemes legyen végigkutatni azokért a kiemelkedő helyekért, ahol a leginkább megmutatkozik ennek a nyelvi és vizuális programnak a kompromisszummentessége és bátorsága. (*Joshua Könyvek, Bp., 2021*)

Új Forrás 2022/5 – Farköli Gábor: Létunista
Kabai Lóránt: Moore (versek és fotók, 2018–2020)

